

Cuadonga: mitu y poesía

ROBERTO GONZÁLEZ-QUEVEDO GONZÁLEZ

Hai un mitu que ye, quizabes, el mitu más importante d'Asturies. Ye'l mitu de Cuadonga. Sábese bien cómo se mos cuenta esti mitu, cuál ye la so estrutura y los sos principales elementos. Hai un pueblu a puntu perder dafechu la so independencia, hai un pueblu opresor, hai un poder divín que toma partíu pol so pueblu, que nun ye otru que'l pueblu oprimíu. Hai tamién un cabezaleru, un dirixente que ye l'héroe-rei, el pilancu onde naz la monarquía asturiana.

El nuesu puntu vista nesti trabayu da por supuestu que'l mitu Cuadonga, en tanto ye mitu, ye un mitu manipuláu nun sen centraliegu, conservador, etc., por determinaes clases sociales y que nesta manipulación collaboró abondo la propia lliteratura n'asturianu. Pero lo qu'aquí mos interesa son precisamente los tópicos (deformadores y manipulaos, comu siempre pasa nestos casos) del mitu, pos nestos tópicos, que güei podemos ver reaccionarios, enzárrense munches vegaes los meyores y más interesantes conteníos simbólicos. Un mesmu mitu pue ser utilizáu en dilaiciones *opuestes* por voluntaes polítiques *opuestes* dafechu, pero sigue siendo un mitu. Del mesmu xeitu que pa estudiar un mitu ye necesario nun creyer nél, pa estudiar la so utilización nun momentu hestóricu determináu ye necesario

saber que los mitos nun existen si nun se manipulen d'alcuerdu con unos intereses determinaos¹.

Vamos ver cómo la lliteratura asturiana fai la so descripción de la hestoria de Cuadonga y cómo valora esi fechu. Yá tenemos un bon datu, un datu mui significativu'n que la tema de Cuadonga seya mui común na lliteratura astur. La frecuencia con qu'apaez, por exemplu, na poesía asturiana demuestra bien a les clares que'l mitu Cuadonga ye algo que pertenez nidiamente a ún de los sentimientos más fondos del pueblu asturianu comu coletividá que s'identifica a sí mesma na hestoria y nel tiempu y nel espaciu. Atopamos poesíes principalmente épiques, onde se celebra una aventura heroica y vitoriosa, pero atopamos tamién poesíes intimistes, onde la Virxen qu'ayudó a llibrase de los moros ayuda a los fieles que-y tienen un especial aquel nos acontecimientos y finxos más significativos de la so vida.

Pero vamos ver aspiacu cómo la poesía asturiana utiliza'l símbolu de Cuadonga, porque asina seremos quien, meyor que d'otru xeitu, a descubrir l'aspeutu simbólicu y popular del mitu.

Delles poesíes refiérense al llugar, al paisaxe que vio la vitoria de Pelayu. Nun ye una referencia inútil, pos lo sagrao de la tema paez qu'esixe un llugar axeitáu. Asina Marcos del Torniello pon de relieve lo virxen del llugar:

*«Quedaba un rincón que taba virgen
de toda musulmana xirigonia»².*

Florina Arias fala de lo idílico que ye'l sitiu:

*«El agua, atronaora o cantarina...
los riscos que del cielu son escala...
Y los tayos tan fondos, que non cala
el bordón de la lluna pelegrina...»³.*

¹ Pa esti problema, V., por exemplu, Ll. X. Alvarez, «De Cuadonga al Rexonalismu», *Asturias Semanal*, 14-21/VI/75. V., tamién, l'estudiu que fai Miguel Ramos en *Sociedad y literatura bable (1839-1936)*, S. Cañada Ed., 1982. Xixón.

² «Covadonga na poesía bable», Amigos del Bable, O. Sala Ed. Madrid, 1976, p. 17.

³ «Covadonga...», p. 52.

Pa otros autores, el llugar tien tal guapura que fai al home pensar na divinidad, comu si l'almiración truxera darreu la reconocencia del espaciu sagráu onde los dioses se manifesten:

*«Llugares pal insueñu, qu'embopecen
el maxín más dispiertu. Qu'embelesen
de tal modo que ún mira y non acierta...
Llugares afayaos pa dasi cuenta
de lo poco que l'home representa
ante'l poder devinu que tal fizu
comu por obra mesma d'un fechizu»⁴.*

Si la descripción del llugar trata de xustificiar el calter sagráu del escenariu del mitu, l'enxame de versos dedicaos a la principal protagonista, que ye la Virxen María, tienen múltiples direiciones. En dellos casos, comu veremos, la referencia a la Virxen ye intimista, pero xeneralmente ta nun contestu fundamente épicu.

Preséntase la Virxen de Cuadonga comu la diosa'l pueblu, que tien a ésti umbaxu la so protección:

*«Santiquina mía, hoi na más te pidu
si non ye qu'ascuches ista mio plegaria,
aú quieru pidite que xamás nos quites
de tar al llau tuyu, de venir to gracia.
Y date les nuístres con mucha tenrura
en ñome de toda la grei asturiana,
que ta llen de gociu, d'amor encendíu,
pela so Santina, so santa adorada»⁵.*

Ente los atributos que se-y dan a la Virxen de Cuadonga destaca, quizabes, el de «Capitana». Dizlo asina Pachu'l Péritu, tamién Teodoro Cuesta y otros munchos. Ye, entós, una Virxen tribal, capitana y, tamién, militar:

*«¡Oh Virxen de les Batalles!
La Capitana d'Asturies,
qu'a les agarenes furies*

*d'un soplu les estrapalles:
Quixera per estos valles
char un ixuxú guerrieru
qu'atronás al mundu enteru
con honor y llozanía;
préstame to valentía
pa titular al estranxeru»⁶.*

Pero esta diosa militar, guererra ye, percima too, una capitana vencedora. Por eso diz Constantino Cabal:

*«¡Nostra Señora de les batalles
y les vitories»⁷.*

Nun ye siempre una vitoria celebrada l'orixen míticu d'un país. Delles vegaes celébrase una derrota, una traición, la llegada d'unos invasores. Pola cueta, el mitu d'Asturies ye un mitu de vitoria. Convién pensar nesta verdá: el mitu nun ye hestoria y el pueblu qu'estrema una parte de la so hestoria pa iguar un mitu nun lo fai con criterios científicamente hestóricos. Un pueblu cueye'l mitu que-y presta. Si ye qu'apaña un mitu de vitoria ye porque tien de sí mesmu la imaxen, verdadera o non, hestórica o non, de ser un pueblu vitoriosu. Podemos ver esta concencia profunda y sele de vitoria nestos versos de Fernán Coronas:

*«Las auguas del torrente
baxan al son d'un cantu de vitoria,
ya sonan, sonan su la bueca pena
las mil campanas de la nuesa gloria.
Las auguas del torrente
fan nas fonduras, blanca catarata,
ya restrinxentes toca su la cueva
con trompetén de trompas mil de plata»⁸.*

La diosa militar y vitoriosa ye vista xeneralmente comu la diosa tribal qu'embizca a la so xente escontra l'enemigu:

*«Cunta la historia, qu'entonces,
con voz dulcísima y clara,*

⁴ Bernardo Guardado, «Covadonga», p. 66.

⁸ Rimas y refranero, Uviéu, 1984, p. 99.

⁶ Pachu'l Péritu, en Op. c., p. 27.

⁷ «Covadonga», p. 37.

⁸ Rimas y refranero, Oviéu, 1984, p. 99.

*dixiste: 'Dios va contigo,
non dexes folgar la espada'»⁹*

Nun termina'l trabayu de la Virxen con embizcar a los astures escontra los moros. Ye precisamente ella, la xefa militar, la que lleva la direición de la griesca escontra los infieles y la que sofita les tropes cristianes:

*«Nel mantu de la Purísima
tenemos fuerte coraza
y con ella por mandona
¿quién ye'l ruin que s'acobarda?
¿Son muchos los enemigos?
Mayor será la matanza;
nunca por bon samartín
fo a menos d'inguna casa»¹⁰.*

Estos versos de Teodoro Cuesta preséntennos a la diosa tribal destrozando seres humanos nuna matanza que tien doble sentíu: mortandá grande nos contrarios y calificación de gochos pa los mesmos. La Virxen de Cuadonga ye matadora de moros y a los qu'afuxen de Pelayu afuégalos umbaxu la tierra d'un argayu (comportamientu non mui cristianu, por ciertu):

*«Allí esguedeyó'l moro embraveció
fuyendo sin parase a ve l'atayu
—si acasu hebo dalgún qu'atorrecíu
llibróse del coraxe de Pelayu.
La Soberana allí del pueblu míu
fixo caer sobre ellos un argayu»¹¹.*

Esta capitana vencedora y tamién matadora de moros tien tolos atributos pa ser la Reina d'Asturies:

*«¡Santina amorosa!
¡Covadonga! ¡Reina!
¡Virxen bondosina
qu'allí se venera!»¹².*

⁹ T. Cuesta, en «Covadonga...», p. 11.

¹⁰ Id., p. 10.

¹¹ Angel de la Moria, en «Covadonga...», p. 24-5.

¹² Pachín de Melás, en «Covadonga...», p. 33.

Comu podemos ver, el mitu de Cuadonga afita a la Virxen comu la Reina Protetora d'Asturies. Tou pueblu, pa estremase d'otros pueblos, pa definise a sí mesmu, pa conocese y allugase nel tiempu y na hestoria, usa símbolos eficaces y fuertes. Cuandu esi símbolu entra nel tarrén de lo sagrao, cuandu entra una divinidá na secuencia mítica, entós ye más fácil llograr los propósitos que tou mitu tien. Porque lo sagrao fai un llabor insustituible na xera d'algar mar la cohesión social y la concencia de pueblu.

Amás, lo sagrao tien más posibilidaes d'allugase na interioridá personal. Efeutivamente, si a la sacralidá del mitu a nivel coletivu xunimos el caráuter presonal que tien la figura divina de la Virxen, entós tien muncho más garantizáu l'éxito de la so misión. Asina, la Virxen de Cuadonga nun ye namás la Capitana, la Vitoriosa, la Matadora de moros, tamién ye dulce comu'l miel:

*«Miel que saborgar petecen
los anxelinos del cielu
y endolza con amor cuantes llaceries
frayen d'Asturies el suelu»¹³.*

Miel y proteición pa toa Asturies pero tamién pa los fieles individualmente tomaos. Namás esta interiorización presonal del mitu asturianu pue esplicar delles hestories, o meyor munches hestories d'ofrecimientos, pelegrinaciones, fidelidaes, milagros, etc.

Nesti sen, l'agradecimientu y fe na Virxen de Cuadonga lleva a una total entrega presonal:

*«Pídeme que suba a la cimera
de la llomba más alta,
arrastres sobre'l suelu, de rodilles;
mándame dir descalza
y non me dará llercia'l sofrimientu,
nin me veré ablayada.
Non notaré nos pies dolor dengunu
per quantu espatuxara*

¹³ J. L. Delestal, en «Covadonga...», p. 49.

*ya foise sobre piedras o rebolles;
nin siquiera perriba de la llama
d'una foguera ardiendu»*¹⁴.

Esti agradecimientu fitase nuna riestra de milagros y ayudes non militares, comu cuandu Pelayu, pero sí personales. Asina agradézse-y a la Santina un favor especialmente preciáu: l'algame d'un bon mozu, d'un noviu afayaízu:

*«Siendo moza soltera, fai bien d'años,
bebí na to fontana,
porque óyese qu'aquel que lo fixera
dintru del añu mesmu se casaba,
y aunque isto tal paezca,
o seya, una fatiada,
caséme bien aína, nun fo engañu
lo que se mermuraba
respetu de la fonte y sos virtudes
pa lo que yo buscaba»*¹⁵.

L'augua comu símbolu de lo más sinificativu y el ritu deriváu del mitu interiorizáu presonalmente paez surdir efeutu:

*«Y el día del casoriu fui a la cueva
a u tú tas añerada
a llevati una flor y date gracias
per concedeme'l mozu que yo amaba»*¹⁶.

La fe na Virxen de Cuadonga afeuta tamién al emba-razu:

*«Pasaos dalgunos meses,
tando ya embarazada
fui pidite que aquillu que ñaciera,
rapacin o rapaza,
ñaciera, guapu o fegu, gordu o flacu,
ensin denguna tacha;*

*con que toviera sanu
a mí ya me bastaba»*¹⁷.

A poco de nacer la rapaza va tamién a la cueva nes manes de so ma poner a la neña umbaxu la proteición de la Santina, proteición puesta a preba más tarde cuandu la rapaza enferma. Y ye entós cuandu la Virxen demuestra a les clares la so eficacia: pos la neña repollez escapao pela aición de la Señora de Cuadonga:

*«Y asina foi qu'aquilla rapacina
que cuasi taba ya p'amortayala,
proveció de corrió, de tal modo
que la xente al mirala,
faciéndose mil cruces so la frenti,
sin creyer lo que vía, mermuraba:
¡Bendita la Santina que tal fexo;
que tal poder algama!
Ye un millagru devinu, ¿qué utra cosa,
non siendo tal, diba llograr salvala?
Per illo yo te pido, te soplico,
mio Santina santa,
qu'acoyas de bon grau les gracias mías»*¹⁹.

Esti caberu aspeutu pon l'acentu na Virxen de Cuadonga comu diosa de la vida, comu salvadora escontra la muerte. Ye la Virxen faedora de milagros, non nel plan militar de la batalla de Pelayu sinón na vida íntima y presonal.

Pero tenemos d'amirar más espaciu pa esti llabor salvador de la Virxen de Cuadonga. Ella salva a la neña cuasi muerta, o polo menos eso piensa'l yo del discursu, que ye lo qu'importa, pero esti fechu ye namás ún de los que componen la serie: tener mozu - casase - tener fíos - la muerte frente a la vida. Pensemos nesta serie y atoparemos entós que ye una serie qu'afeuta a tol procesu de la vida. Afeuta, amás, a los finxos principales d'esi procesu de la vida: fecundidá, nacimientu, mantenimientu de la vida y los vezos

¹⁴ M.ª J. Guardado, en «Covadonga...», p 71.

¹⁵ Id.

¹⁶ Id.

¹⁷ Id., p. 71-2.

¹⁸ Id., p. 72.

¹⁹ Id., p. 72-3.

sociales asociaos del tener mozu y de la boda. Convién tener en cuenta que nun ye casual que s'escueyan les temes clásiques de la diosa Tierra: la sensualidá, la fecundidá, la vida,

Pero, dempués d'esti recorrió poles caleyes intimistes del mitu hemos volver a la Diosa de la griesca, la matadora de moros. A esti respetu tenemos una perinteresante poesía d'Agustín de la Villa. Entitúlase esta poesía «Remontóse la Santina» y tien comu tema lo que ye la confirmación del mitu de la diosa tribal: la Virxen ta enfurruñada col so pueblu, porque ésti nun-y ye lo fiel que tenía que ser. Efectivamente, la Santina, que ye l'amparu y el gobiernu d'Asturies y de los asturianos, ta cansá d'éstos, nun ye pa con ellos, da-y trabayu l'enxame modes u tán metíos. La Virxen yá nun quier al so pueblu porque, en primer llugar, cambió los sos vestíos y diz ella, entós, dirixéndose a Cristo:

*«Soberanu Señor, ¡tengo un desgustu!
¡Tienme hasta'l cocorote tala tierra!
¡De voltiada qu'está, non la conoces!;
¡voltió comu se voltia una chaqueta!
Aquello non ye Asturias, ¡ye un barullu!
Abástete saber que non s'alcuentra
un escarpín, una mala montera,
un xugón, un calzón cortu, de trampa,
un dengue o una saya d'estameña»*²⁰.

Pero quizabes la quexa más grande de la Virxen a Cristu ye'l pocu emplegu que de la llingua vernácula fain los asturianos:

*«Tú considera
qu'empérrense'n rezame, d'otru modu
que non ye na so llingua:
en una xerigoncia que no entiendo,
que, comu fuese'n bable, lo entendiera.
¡Ya puedes barruntar qué compromisu...
Van venir a pedime lo que quieran*

²⁰ Agustín de la Villa, en «La poesía lírica asturiana», Xixón 1923.

*y si, en vez de dar «blanco»-yos doi «prieto»
¡armaránme la gran marimorena!
Y todo por no hablar comu Dios manda;
así que, Tú verás; sin que lo igües
¡nin a rastru me llesves a la Cueva»*²¹.

La identificación que se fai del bable significa dos coses. En primer llugar, ensin la so llingua, el pueblu asturianu yá nun lo ye de verdá. En segundu llugar, la Virxen ye tan asturiana, ye de tal mou la diosa d'esi pueblu, que fala asturiano, más entavía, namás entiende l'asturianu. Si un primer sectarismu llevó a la Virxen a faer una matanza de moros, esti otru sectarismu fai que nin se moleste'n deprender denguna otra llingua. L'usu qu'esta poesía fai del mitu de Cuadonga quier llevar esti mensax: la Virxen de Cuadonga nun tien sentío si nun hai asturianos, o seya, si nun hai falantes na llingua d'Asturies.

La presencia de la Virxen de Cuadonga ye mui importante nel mitu, pero nun ye, por supuestu, lo único importante, nin siquiera imprescindible, comu llueu veremos.

Otres pieces del mitu hai qu'investigar. Por exemplu, Pelayu. Comu tolos héroes añeraos per una devinidá, Pelayu compite cola Virxen n'importancia pa la vitoria final. Anque tien que se contar cola ayuda de la Virxen, Pelayu ye l'estrapellador de moros:

*«Pelayu los persiguió;
so caballu resbalió
ena Riera, y enfotaos
los moros desesperaos
van tira-y piedras al velu,
mas, piegábense nel suelu,
y el ribazu qu'argayó
a toos los enterró
comu castigu del cielu»*²².

Con versos que proclamen que Pelayu ye l'orixen de la Monarquía atópase ún en munches ocasiones:

²¹ Id., p. 40-1.

²² Pachu'l Pérítu, «Covadonga...», p. 31.

«Pos somos mu lleales d'esi Tronu
que salvó don Pelayu con so espada
(dempués d'altos traiciones de mal tonu)
matando esos xudíos tan malvaos,
cual se sieguen les yerbes enos praos»²³.

Pelayu ye l'antítesis de Don Opas, el traidor por com-
bayar colos moros. El bien y el mal; el bien, un guerreru
ayudáu pelo Virxen, el mal un home contamináu pelos in-
fieles. Los malos son los otros. Sin nun momentu vimos
cómu Teodoro Cuesta fala de los moros comu gochos pal
samartín, n'otru llugar fala d'ellos comu de perros en boca
del mesmu Pelayu:

«y cuantos perros del África,
vinieron, n'aciagu día,
a sopelexar la patria,
esmigayaos, frañíos,
folla fechos, repla... nada».

Los bonos son, lóxicamente, los asturianos. Si resulta
que'l mitu define a los enemigos, ensin dulda definirá tam-
bién a los asturianos. Al fin y al cabu esa ye la so misión:
da-yos a los integrantes d'un pueblu una definición de sí
mesmos. ¿Cómu define a los asturianos el so mitu de Cua-
donga?

Los asturianos tienen comu rasgu principal el coraxe:

«¡Asturies!... quien non lo sepia
deprende, qu'esta palabra
senifica honra, coraxe,
fe, valor, fuelgu y constancia»²⁵.

Son viriles:

«al dar con una raza tan indómita,
con ánimu viril»²⁶

²³ A. S. C. «En la venida a Gijón de sus Magestades y Altezas»,
Xixón, 1858.

²⁴ T. Cuesta, en «Covadonga...», p. 12.

²⁵ Id., p. 10.

²⁶ M. del Torniello, «Covadonga...», p. 17.

y además, diz Marcos del Torniello:

«y cola andorga
fartuca de pataques y d'arbeyos
y sopos de boroña»²⁷.

L'anacronismu que supón esta dieta nun ye otra cosa
qu'una confirmación del mitu: los nuestros tán fartucos, los
otros nin siquiera son pa comer.

Los vitoriosos astures son, en realidá, invencibles, comu
diz Florina Arias:

«Perque desde'l precipiu, l'asturianu,
enxamás rindió a naide el so albedrú»²⁸.

Y por too ello ye Asturias el pueblu más fuerte, el me-
yor del mundu:

«¡Asturies onde quier, en paz y en guerra!
¿Qué val el Presti Xuan con su dineru,
Alimaña, el Braxil, Inglaterra,
el turcu herexe y el rusiacu fieru?
Nin migaya, Señor, xunta mio tierra
que'l plasmu enantes hoi del mundiu enteru,
y agora no hai dengún qu'a ella s'oponga
porque tien el mural de so Cuadonga»²⁹.

¿Ye esti mitu l'orixen d'Asturies? Ta claro que sí. Pero
¿ye tamién l'orixen d'España? Mientres que delles vegaes
namás ye Asturias la que paez comu frutu de la griesca
entamada'n Cuadonga, n'otros llugares espúrrese'l sintíu
del mitu y tamién llega al conceutu d'España. La idega
xeneral más común ye la de que Cuadonga ye l'anicíu
d'Asturies y qu'Asturies ye l'anicíu d'España. Al respeutu
ye sinificativa una riestra poemas dedicaos a la visita
que fixo la reina D.ª Isabel II pa presentar al Príncipe
D. Alfonso nel Santuariu de Cuadonga. Tolos autores pre-
senteden la Griesca del Auseva comu'l pilancu de tola mo-

²⁷ «Covadonga...», p. 17.

²⁸ «Covadonga...», p. 53.

²⁹ A. de la Moria, «Covadonga...», p. 24.

narquía española. Remestúrense asina un enxame d'elementos comu la Virxen, Pelayu, la Reina, el Príncipe, la llingua asturiana y la propia Asturias. Pero cualesquier que seya'l conteníu, siempre surden los mesmos símbolos y, anque seya'l Príncipe y la Reina d'España los destinatarios, el gran símbolu que resume tolos otros ye'l símbolu d'Asturies y de la superioridá de los asturianos:

*«Verá, verá ¡qué rapazos
de guapa traza y presencia!
D'aquellos qu'a garrotazos
ablandaron los costazos
al francés na independencia.
D'aquellos que con Pelayu
trunfaron en Covadonga:
y tan fieles comu antañu
están más listos qu'un rayu
pa lo que Vusté disponga»³⁰.*

Los asturianos, vencedores de los moros, son los meyores y los de más llealtá:

*«Pero si necesitaron
soldaos que los defiendan,
háilos en esta montaña,
más lleales y terciaros
que'n dengún puntu d'España.
¡Bien lo probó Don Pelayu!
¡Bien se vio na francesada!»³¹.*

Nesta poesía, comu na anterior, vese algo mui interesante. Faise una llinia que, pasando per Cuadonga, va dar a la llucha escontra los franceses. Esta llinia naz en dellos casos na griesca escontra los romanos:

*«Roma non venció Asturias. Ta sabío.
¡Yera altu l'Auseva pal romanu»³².*

Pero nesta llinia los tres puntos nun son iguales n'importancia. Non, Cuadonga ye'l fundamental, el primeru.

Los otros son répliques: el de la llucha escontra Roma foi un antecedente que s'esplica'n Cuadonga. La rebelión escontra los franceses ye una confirmación de la vitoria so los moros.

Antias de terminar esti estudiu del mitu de Cuadonga convién faer delles caraterizaciones mui importantes pa entender esti mitu y los mitos en xeneral.

Los mitos tienen símbolos, munchos símbolos y mui ricos. Unos más importantes q'otros. Pero un mitu ye más que los sos símbolos. Dengún símbolu ye imprescindible. Per exemplu, nel nuesu casu, paez que'l símbolu más importante ye'l de la Virxen. Sí, paezlo. Pero'l mitu ye perfectamente posible ensin ella. L'interesante romance n'asturianu de Joseph d'Abego da una versión del mitu ensin denguna referencia a la Señora, a la Santina, Comu alusión relixosa paez namás la Cruz de la Vitoria y alusiones al sentimientu cristianu. Pero trátase d'una versión tan mítica comu la que más. Por cierto que nun hai nin migaya de re-referencies a España, namás a Asturias y termina con dos esclamaciones: «¡ixuxú!» y «¡Viva Asturias!».

Hai que tener tamién bien nidio que los mitos tán siempre cambiando. Nun son coses estátiques. La so fuercia pa resistir los cambios hestóricos y políticos améstase cola so capacidá p'adatase a les distintes situaciones. Puen cambiar dellos personaxes y seguir nel mesmu sitiu, pue cambiar l'aición, pue cambiar el sen del significáu. Nel nuesu casu ¿foi asina siempre'l mitu? Paez que non. El mitu piérdese nel tiempu. L'estudiu toponímicu dizmos que *Cuadonga* vien de «Cova dominica», la cueva de la Señora³³. Paez difícil poner en dulda qu'antias del Cristianismu nestes tierres había naquellos llugares un llugar sagráu dedicáu a una diosa o divinidá d'algún tipu. Podemos decir que la atual versión del mitu de Cuadonga tien elementos pre-cristianos. Pero tamién podemos decir qu'esti ye'l vieyu mitu precristianu namás qu'un poco adatáu a les circunstancies.

³⁰ T. X. de R., en «En la venida...».

³¹ A. S. C., en «En la venida...».

³² F. Arias, en «Covadonga...», p. 53.

³³ V. X. Ll. García Arias, *Pueblos Asturianos*, Ayalga., 1977, págs. 306-307.

Los nuevos dioses, la Virxen María nesti casu, son los vie-yos dioses. Comu diz Tannenbaum, refiriéndose a la Ilesia na América Hispánica, «la Ilesia dio al indiu la oportunidá non sólo de salvar la so vida, sinón tamién de salvar la so fe y los sos propios dioses».

Pa qu'haiga mitu tien qu'haber, respetu a él, fe, una fe que nun dulce enxamás nin de la hestoria nin del menxax simbólicu que los munchos elemntos de la hestoria tresmiten:

*«Talmente asocedió comu lu cuntú;
nin amesto nin quito ná al asuntu»³⁴.*

---

³⁴ B. Guardado, «Covadonga...», p. 68.

Y nesti sen, ¿funciona entovía el mitu del orixen d' Asturias? El mitu fonciona entovía, cola mesma fuercia qu'antias, pero quizabes tean cambiando dellos elementos. El llabor más interesante del estudiu del mitu de Cuadonga ye ver cómo ye la so hestoria nesti sieglu. Asina seremos a conocer dafechu muncho meyor cuál ye'l cogollu del mitu, cuál ye'l so aspeutu fundamental y los secundarios. Asina conoceremos tamién el procesu pol que les diverses relaciones sociales y estruturales nes redes de parentescu, económicas, etc., van axeitando les diverses modificaciones del mitu. Servirános, sobretoo, p'almiranos de lo «chapuceros» que son los mitos, de que son, más que ná, la propia manipulación social. ¿Qué significa agora, güei, el mitu Cuadonga?

